

Mr. Safet Druguti

Elči Ibrahim-pašina medresa Travnik

RAZVOJ AKAIDSKE MISLI NA KOSOVU

DOI: 10.58584/2490-3752.2019.5.3-4.65

SAŽETAK

Autor je predstavio razvoj islamske misli od vremena osmanske vladavine, te najvažnija djela koja su napisana u to vrijeme. U radu su elaborirane društveno-političke i kulturne prilike na Kosovu za vrijeme vladavine Kraljevine SHS, u kojem je zatvorena većina medresa, srušeno tri stotine i dvadeset džamija, osamdeset i pet mesdžida, kao i njihove biblioteke. U trećem dijelu rada autor je predstavio društveno-političke i kulturne prilike na Kosovu nakon Drugog svjetskog rata i njihov uticaj na vjerski život muslimanskog stanovništva, te prve pozitivne pomake na tom planu. U radu je predstavljen razvoj akaiidske litetrature nakon 1993. godine, kada su intezivirane prevodilačke aktivnosti islamske literature s arapskog na albanski jezik.

Uvod

Muslimanska tradicija kod Albanaca je prisutna od dolaska Osmanlija (XV stoljeće) i njihovim osvajanjem albanskih područja. Kao što je poznato, Osmansko carstvo je više od pet stoljeća bilo glavni nosilac kulture, tradicije i civilizacije islama u svim porama života, tako da su Osmanlije svojim dolaskom na albanskim područjima udarili temelje islama. Na kašnjenje u ovoj oblasti, iako su Albanci imali obrazovnu inteligenciju, uticalo je nekoliko faktora, a kao najznačajniji se spominju nedostatak jedinstvenog albanskog pisma (alfabeta) i nedostatak relevantnih domaćih institucija koje bi se bavile ovim važnim pitanjima. Ovakva situacija je dovela do toga da su albanski alimi svoja djela pisali na stranim jezicima, prvenstveno na arapskom, turskom i perzijskom. Prva djela na albanskom jeziku počinju se pojavljivati tek krajem XIX stoljeća. Pravac razvoja akaida na Kosovu možemo sagledati kroz djela i tekstove koje su islamski učenjaci pisali o vjerskim/akaidskim temama. Pisana djela i tekstove s vjerskom tematikom možemo sagledati kroz sljedeće etape:

1. Djela pisana u toku osmanske vladavine

Prva pisana djela su bila na orijentalnim jezicima: arapskom, turskom i perzijskom. Ova su djela uglavnom ostala u rukopisima i poznata su kao divanska poezija. Početak pisanih djela i tekstova s vjerskom tematikom na albanskom jeziku (Hoxha, 2005:11,12) nalazimo još u osamnaestom stoljeću, kada neki učenjaci, nadahnuti filozofijom i orijentalnom književnošću, pišu svoja prva djela iz oblasti islama na albanskom jeziku. Među najpoznatijim piscima toga vremena su bili: Nazim Frakulla, Hasan Zyko Kamberi, Muhamed Kyqyku-Qami (Čami), Tahir-ef. Džakova, braća Naim i Sami Frasheri, hafiz Ali Ulćinaku, Tahir-ef. Luka, Tahir-ef. Popova, hafiz Ali Korča i drugi. Hoxha (2005) ističe da su u nedostatku albanskog pisma autori svoja djela štampali arebicom, a nakon uspostave albanskog pisma ova su djela ponovno objavljena, ali ovog puta albanskim pismom. Djela ovih prvih pisaca bila su napisana u formi poeme i poezije, ili kao mevlud. Pjesma „Vehbija“ (Dhurata) Tahir-ef. Gjakove iz 1835. godine napisana arapskim, a kasnije štampana u Sofiji latiničnim pismom, predstavlja

najstarije muslimansko vjersko djelo napisano na albanskom jeziku na Kosovu. Osim historijske, ovo djelo ima i posebnu vjersku, obrazovnu, odgojnu, moralnu i jezičku vrijednost. Prema Mehdiu (1995:559), drugo po starosti djelo iz ovog perioda je „Risalei-ahlak“ (Brošura o moralu), koju je, također arebicom, napisao Tahir-ef. Luka 1900. godine. Želja pisca je bila da ovo djelo bude tekst koji bi se upotrijebio u školstvu u to vrijeme, kada je bila zastupljena nepismenost u narodu. Također, Mehdiu (1995) navodi da je prvi mevlud na albanskom jeziku napisao Hasan Zyko Kamberi (1741-1882). On je, ustvari, napisao dva poglavlja mevluda, a to su rođenje Poslanika, a.s, i Mi'radž. Potpuni mevlud na albanskom jeziku, a osmanskim pismom je od Sulejmana Čelebija, koji je preveo na albanski jezik hafiz Ali Riza Ulqinaku. Djelo je štampano u Stambolu 1878. godine. Ovaj mevlud je bio veoma poznat i dugo se učio u narodu. Njegov sin hafiz Said Ulčinaku je isti mevlud štampao albanskim pismom 1933. godine, pod nazivom „Mevludi Šerif“, kako navodi Ahmedi (1999:126). Prema Hoxhi (2005 :13), Tahir-ef. Popov je kasnije napisao mevlud na albanskom jeziku i arapskom pismu, koji je objavljen 1905. godine u Istanbulu, dok na albanskom pismu ovaj mevlud biva objavljen od Udruženja Ilmije Prištine 1965. godine. (Trebamo napomenuti da je mevlud imao istaknutu ulogu u širenju ljubavi prema Poslaniku Muhammedu, a.s, kao i pozivu slijedenja sunneta Poslanika, a.s. Ovakve prilike su se koristile i za održavanje prigodnih predavanja o islamu.)

Poezija koja se pojavila od XVII stoljeća postala je veoma popularna i predstavljala je intelektualni razvoj na području velikih centara poput Prištine, Prizrena, Vučitrna, Peći, Đakovice i drugih. Poezija toga vremena je ostvarila uticaj, prije svega, na intelektualni razvoj elite toga vremena, XIX – XX stoljeća.

2. Period Kraljevine SHS, kasnije Kraljevine Jugoslavije

U ovom periodu Albancima je zakonom bilo zabranjeno školovanje i štampanje djela na albanskom jeziku, uključujući i vjerske teme. Takvo teško stanje je ostalo sve do kapitulacije Kraljevine Jugoslavije 1941. godine, kada su Albanci dobili pravo na školovanje na maternjem jeziku. Prema statističkim podacima koje navodi Ibrahim (2015), na

područjima s pretežnim albanskim stanovništvom je u ovom peroidu do 1941. zatvorena većina medresa, srušeno je tri stotine i dvadeset džamija, osamdeset i pet mesdžida, kao i njihove biblioteke. Vrijedi spomenuti da su časopisi „Kultura Islame“ i „Zani i nalte“, kao i druge vjerske knjige koje su štampane u Albaniji za vrijeme kralja Zoge, dopirali preko granice do Kosova, ali u to vrijeme je, nažalost, bio veoma mali broj pismenih ljudi. Ipak, to je bila jedina radost i zadovoljstvo, te prilika da stanovništvo okupiranih teritorija Kosova na legalan način može nešto pročitati o svojoj vjeri na maternjem albanskom jeziku (Hoxha, 2005 :13).

3. Period zajedničke države SFR Jugoslavije od 1947. do 1993. godine

Poslije Drugog svjetskog rata na Kosovu su otvorene škole na albanskom jeziku, ali su zatvoreni mektebi i medrese. U Prištini je 1948. godine formirana Organizacija Islamske zajednice Kosova, na čelu sa poznatim učenjakom Bajramom Aganijom, koji je profesionalno njome upravljao sve do šezdesetih godina kada su ga komunističke vlasti prijevremeno penzionisale, kako navodi Hoxha (2005 :13). H. Bajram Agani je bio i osnivač Medrese „Alauddin“ u Prištini 1951-1952, njen profesor i reformator NPP. Njegovom inicijativom i zaslugom štampana je knjiga „Ilmihal i vogël“ (Mali Ilmihal) koji je sadržavao osnovno učenje o islamu. Bajram Agani je u saradnji sa Mehmetom Gjevorinom 1959. godine preveo i štampao djelo „Mësimi i shkurtër mbi namazin“ i „Jasini Šerif“. Štampanje ove dvije knjige bilo je od izuzetnog značaja, jer su Albanci prvi put poslije Drugog svjetskog rata imali mogućnost da se upoznaju s osnovama vjere na maternjem jeziku.

Šezdesetih godina, tačnije 1964. godine, Udruženje Ilmije u Prištini je izdalo informativni bilten na dva jezika: srpskohrvatskom i albanskom. Bilten je sadržavao informacije o aktivnostima muslimanskih republičkih zajednica u Jugoslaviji. Prvi Takvim na albanskom jeziku je štampan 1969. godine. Na čelu redakcije je bio tadašnji predsjednik Organizacije Islamske zajednice Prištine h. Sherif Ahmeti. Osim kalendara, u Takvimu su objavljivani i tekstovi iz svih vjerskih oblasti. Shoqata e ulemave (Udruženje Ilmije), znajući važnost objavljene

riječi, ističe potrebu za objavljivanjem časopisa „Edukata Islame“ koji bi bio pod patronatom rukovodstva Islamske zajednice Kosova. H. Sherif Ahmeti godine 1971. donosi odluku o štampanju tromjesečnika pod spomenutim nazivom. H. Sherif Ahmeti je bio glavni nosilac priprema ovog časopisa i autor brojnih članaka vjerskog sadržaja, u periodu od preko dvadeset godina. Osim njega, u ovome časopisu su svoje tekstove redovno objavljivali najpoznatiji alimi Kosova: Bajrush Ahmeti, Rashid Osmani, Avni Aliu, Resul Rexhepi, Nexhat Ibrahim, Miftar Ajdini, Ferid Berisha, Qazim Qazimi, Emin Behrami i drugi.

Časopis „Edukata Islame“ je u proteklih četrdeset godina bio glas rukovodstva Islamske zajednice Kosova, časopis u kojem su eminentni alimi Kosova objavljivali svoje vjerske tekstove u duhu hanefijskog mezheba i tradicionalnog vjerovanja muslimana bivše Jugoslavije. Poznati orijentalista Feti Mehdiu prvi je 1985. godine preveo Kur'an na albanski jezik. Drugi prijevod Kur'ana je uradio Hasan-ef. Nahi 1988. godine. Prijevod Kur'ana s komentarom je načinio h. Sherif Ahmeti 1988. godine, koji je štampalo Predsjedništvo Islamske zajednice Prištine (Hoxha, 2005 :18). Ovo je bio veliki uspjeh, kako za prevodice tako i za redakciju, jer se ovim projektom ostvarila velika želja albanskih muslimana da mogu razumijevati Božiju riječ na maternjem jeziku. Predsjedništvo Islamske zajednice Prištine 1986. godine izražava potrebu za štampanjem novog časopisa pod nazivom „Dituria Islame“ (Islamske znanosti). Ozbiljne korake ka njenom štampanju i publikaciji je učinilo Predsjedništvo Islamske zajednice Kosova pod rukovodstvom h. Jetish Bajramija 1986. godine. Na početku, ovo je bio tromjesečnik, a od 1995. godine ovaj časopis redovno izlazi svakog mjeseca. Može se konstatirati da je časopis „Dituria islame“ glavni nosilac ideje, pravca i percepcije rukovodstva organizacije IZ-e Kosova i općenito islamskih vrijednosti na Kosovu. Najaktivniji saradnici i najčešći autori tekstova u časopisu „Dituria Islame“ su: Qemajl Morina, Sabri Bajgora, Sylejman Osmani, Naim Tërnavë, Musa Vila, Xhabir Hamiti, Flamur Sofiu i drugi.

Nakon svega, možemo konstatirati da su Takvim, časopisi „Edukata Islame“ i „Dituria Islame“, kao i druga posebna izdanja, kao što su „Muhamedi profet islam“, poznatog učenjaka Imam Vehbi Ismailija, „Prej dyshimit deri ne besim“ (Od sumnje do vjerovanja) i „Dialogu me mikun

ateist“ (Dijalog sa prijateljem ateistom) autora dr. Mustafe Muhameda, štampani od Udruženja Ilmijeje u Prištini, u ovom periodu bili od izuzetne važnosti za podizanje samosvijesti i razumijevanje islama na Kosovu.

4. Period od 1993. godine do danas

U ovom dijelu rada predstaviti ćemo izučavanje akaida na području Kosova, posebno u organizaciji Islamske zajednice Republike Kosovo, sa težištem na njene obrazovne institucije od samostalnosti Islamske zajednice Kosova u periodu od 1993. godine do danas. Kosovo je bilo u sastavu jedinstvene Islamske zajednice i pod ingerencijom Vrhovnog Islamskog starješinstva SFR Jugoslavije, a od 5. februara 1993. godine Mešihat IZ-e Srbije sa sjedištem u Prištini je preimenovan u Islamsku zajednicu Kosovo, koja postaje samostalna. U vrijeme velikosrpske agresije, odnosno ratova na tlu Bosne i Hercegovine i Hrvatske, muslimani Kosova žive u veoma teškim uslovima. Posljedice ratova su se osjećale i na Kosovu, i to u svim porama života, a posebno nakon povlačenja vojnih snaga vojske Jugoslavije iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, odnosno kada se veliki broj vojnih snaga razmješta upravo na teritoriji Kosova.

U ovim teškim vremenima Predsjedništvo Islamske zajednice Kosova, kao i muslimani tog podneblja, žive pod velikim pritiskom Miloševićevog režima i njihovim nastojanjem da potisnu i utrnu sve što podsjeća i ojačava albanski identitet. U tim godinama je ipak štampano nekoliko djela sa vjerskim sadržajem.¹

-
- 1 U spomenutom periodu štampani su:
- NaimTërnav, *Bazat e besimit*, udžbenik za prvi razred Medrese „Alauddin“ u Prištini, 1994,
 - NaimTërnav, *Pasqyrë e FilozofisëIslame*, 1995,
 - Ahmet Bajrush, *Perandoriaosmanedhepërhapja e Islamitnëtrojteshqiptaredhëvitetfqiñje*, Prishtinë, 1997,
 - Ahmet Bajrush, *Vështrimkulturoro-historikmbiformimindhepërhapjen e disafraksionevenëhistorinëislame*, Prishtinë, 1997,
 - IbrahimNexhat, *Kontaktet e para tëIslamit me popujtballkanikënëperiudhënaparao-smane*, Shkup, 1997,
 - VehbiGavoci, *Nyja e besimitsipasTahaviut*, Prishtinë, 1995,
 - Muhammed Abdulvehhab, *Librimbimonoteizmin*, Shkup, 1990.

U tom razdoblju, osim radova koji se bave osnovnim znanjem islama i islamskih disciplina, prevedena su i djela stratega muslimanskog svijeta, kao što su: Manifest Alije Izetbegovića *Islamska deklaracija* (Prizren, 1990), Monografija Alije Izetbegovića *Islam između Istoka i Zapada* (Prizren, 1992), djelo dr. Fikreta Karčića *Povijest šerijatskog prava* (Prizren, 1994), zatim djelo šejha Jusufa Kardavija *Buđenje islama* (Priština, 1997), prijevod *Sahiha* Buharije u sedam svezaka profesora orijentalistike i filologije, prijevod djela Abdurrahmana Rafeta Baše, te fragmenti iz života ashaba, također u sedam svezaka.

Nakon završetka rata na Kosovu i ulaska velikog broja humanitarnih organizacija iz muslimanskih zemalja, štampanje djela sa vjerskim sadržajem je uveliko intenzivirano, no, nažalost u velikoj mjeri pogrešno i bez kontrole. Ovdje prvi put otvoreno dolazi do raznih sučeljavanja, štampaju se knjige sa stavovima raznih mezheba, knjige koje su preveli anonimni prevodioci, bez ikakve lekture i recenzije. Ta ubrzana prevodilačka i štamparska djelatnost stvorila je jednu veliku zbrku i konfuziju u kosovskim medijima.

Ovo je bilo jedno iskustvo koje je prethodno već proživjela Albanija nakon pada komunizma i dolaska muslimanskih humanitarnih organizacija. U Albaniji je postojao odgovarajući teren za štampanje takvih djela, jer su oskudijevali u vlastitom kadru, a sa druge strane bili su u potpunosti ovisni od humanitarne i finansijske pomoći.

Na Kosovo je kao što smo rekli, ulaskom NATO snaga ušao i veliki broj humanitarnih organizacija (njih oko dvadeset), kojima svakako treba zahvaliti na humanitarnoj pomoći koja je uveliko pomogla u ublažavanju posljedica rata. Na svu sreću, Islamska zajednica Kosova, iako je proživjela teške ratne posljedice, poučena primjerom Albanije govorila je jednim zajedničkim glasom, počevši od njenih najnižih struktura do samog rukovodstva Zajednice. Predsjedništvo Islamske zajednice na vrijeme je upozorilo humanitarne organizacije da ima dovoljan broj teologa, tako da svaka aktivnost treba proći kroz institucije Zajednice. U velikoj mjeri ovo je i postignuto, ali je u prvoj postratnoj godini štampano nekoliko brošura bez ikakvih kriterija. Ipak, osim tih brošura, više nije bilo sličnih pojava (Sabri, 2005 : 327,328). Međutim, potrošeno je mnogo sredstava za štampanje tih djela od kojih nije bilo nikakve koristi, osim što su izazvale bespotrebne rasprave. To su bile knjižice (brošure)

šafijske i hanbelijske pravne škole, koje su uglavnom govorile o načinu klanjanja njihovih mezheba, kao i nekih njihovih ideja koje se nikada nisu prakticirale na Kosovu. Ali, u svemu ovome ima i nečeg pozitivnog, a to je činjenica da su ovakva djela doslovno izazvala mnoge ljude od znanja i pera da napišu veliki broj članaka i djela, kao odgovor na sva dešavanja i nove izazove, što je svakako dobro za nauku.

Od 1999. godine teško je nabrojati sva autorska djela i prijevode iz akaida, ali zbog važnosti informacije navest ćemo najznačajnija:

- Naim Tërnavë, *Pejgamberia, njeriu dhe përgjegjësia* - Akaidi 3, *Fraksionet në Islam, Akaidi 4, Islami besim i vërtetë dhe fetë e tjera, Akaidi 2* - udžbenici za medrese;
- Dr. Zija Abdullahu, *Sektet dhe shkollat islame* i kapitalno djelo „*Studim Krahasimtar i feve*“. Autor ovih djela je profesor Akaida na Islamskom fakultetu u Prištini. Djela govore o religijama svijeta i njihovom učenju, sektama i podjelama u islamu i uglavnom su namijenjena studentima Fakulteta islamskih studija u Prištini;
- Ahmeti Bajrush, *Vështrim kulturorohistorik mbi formimin dhe përhapjen e disa fraksioneve në historinë islame*. Djelo govori o sektama u islamu, a autor je bio dugogodišnji profesor u Alauddin medresi,
- *Imam El-Maturidiju, Jeta, vepra dhe mesimi* (Život, djelo i učenje Imama Maturidije), Prishtinë, 2003. (prijevod i komentar Nexhat Ibrahimimi),
- *Besimi islam sipas Imam En-Nesefiut* (Islamsko vjerovanje Imama En-Nesefija), Prizren, 2003. (prijevod i komentar Nexhat Ibrahimimi),
- Imam Ebu-Hanife, *Fikh'ul-ekber*, Prizren, 2005. (prijevod i komentar Nexhat Ibrahimimi),
- Nexhat Ibrahimimi, *Zhvillimi i sekteve në historinë e mendimit islam* (djelo koje govori o razvoju „sekti“ u islamu), Tetovë, 2007,
- Nexhat Ibrahimimi, *Dy koloset e akaidit islam* („Dva velikana u islamskoj akidi“): *Imam Ebu-Hanife dhe Imam Maturidiju*, Prishtinë,
- Nexhat Ibrahimimi, *Vepra 4 Klasiket e kelamit sunit*, Shkup, 2009,
- Nexhat Ibrahimimi, *Vepra 3, (Kelami - apologjëtika islame)*, Shkup, 2009,

- Nexhat Ibrahimimi, *Bazat e besimit islam* (Stubovi islamskog vjerovanja), Shkup, 2012,
- Nexhat Ibrahimimi, *Islami vlere universale* (Islam - univerzalna vjera), Shkup, 2012,
- Nexhat Ibrahimimi, *Islami ne percveptimin dhe praktiken tone* (Islam u našoj praksi i percepciji), Shkup, 2014,
- Shibli Nu'mani, *Ebu Hanifja, Jeta dhe vepra* (život i djelo), Shkup, 2013. (prijevod Nexhat Ibrahimimi),
- Muhammed Abdulvehabb, *Tre themelet (tri temelja)*, Shkup, 1991. (prijevod Nexhat Ibrahimimi),
- Ibn-Tejmije, *Kitabut-tevhidi - Monoteizmi*, Prishtinë, 2003. (prijevod Nexhat Ibrahimimi),
- Sami Xheko, *Udhezime praktike akaidore dhe fikhore* (Praktične akaidske i fikhske upute), Shkup, 2011. (prijevod Nexhat Ibrahimimi),
- Imam Nurudin es-Sabuni, *Akaidi maturidij (maturidijski akaid)*, Prishtinë, 2011. (prijevod Orhan Bislimaj),
- Orhan Bislimaj, *Akaidi hanefij* (Hanefijski akaid), Prizren, 2008,
- Orhan Bislimaj, *Tekfiri*, Prishtinë, 2009,
- Orhan Bislimaj, *Besimi i drejt* (Ispravno vjerovanje), Prishtinë, 2010,
- Bekir Topaloglu, *Hyrje ne kelam*, Prishtine, 2002,
- Bekir Topaloglu etj, *Bazat e besimit ne islam*, Prishtinë, 2002,
- Bekir Topaloglu, *Ekzistenca e Zotit*, Prishtinë, 2002,
- Grup autoresh, *Besimi 1-2*, Tiranë, 2003,
- Grup autoresh, *Besimi 3*, Tiranë, 2004,
- Ahmet Saim Kilavuz, *Hyrje ne apologjetiken islame*, Shkup, 2014,
- El-Buti, *Te vertetet e patundshme te besimit islam*, Tetovë, 2004,
- El-Xhevzi, *Flakja e dyshimeve te teshbihizmit*, Shkup, 2011,
- Imam El-Kevtheri, *Ngritja e se vertetes*, Shkup, 2011,

- Ammar Xhidel, *Shejhu i Ulemave te Islamit- Imam Kevtheriu*, Shkup, 2011.

U 2015. godini u pripremi za štampu su djela:

1. Mustafa Cerić, *Imam Maturidiu*, Shkup, 2015. (prijevod Nexhat Ibrahimii),
2. Imam El-Maturidiu, *Kitabut-tevhid*, Shkup, 2015. (prijevod Me-tin Izeti).

5. Islamska vjeronauka u školoma na Kosovu

Da bismo upotpunili sliku o vjerskom životu na Kosovu, iznijet ćemo ukratko i odnos medija i politike prema Islamskoj zajednici, kao i prema muslimanima općenito. Već nekoliko godina Islamska zajednica Kosova traži od Vlade Kosova da se uvede vjeronauka u školama, ali bezuspješno. Organiziran je veliki broj debata, naučnih skupova i predavanja koja su predstavljala vjeronauku kao osnovno i elementarno pravo svakog čovjeka. Uprkos stavovima IZ-e Kosova, poslanici Skupštine Kosova su odbili prijedlog o uvođenju vjeronauke u osnovne i srednje škole. U Zakonu o školstvu je navedeno da: "...javne obrazovne institucije treba da se suzdrže od učenja vjeroispovijesti ili od ostalih aktivnosti koje propagiraju određenu vjeroispovijest i vjerska obilježja". Poslanici koju su podržali prijedlog bili su uglavnom poslanici Partije pravde (Partia e Drejtësisë), koji su naveli da je uvođenje vjeronauke u škole dio evropskih standarda. Poslanici koji su bili protiv uvođenja istakli su da kosovsko društvo još uvijek nije spremno da otvori debatu o ovom veoma osjetljivom pitanju. Osim toga, rečeno je da je uvođenje Vjeronauke u škole protiv Ustava Kosova, koji Kosovo određuje sekularnom zemljom. Nepobitna je činjenica da je dnevna štampa i jedan broj periodičnih novina u većini slučajeva neprijateljski raspoložena prema islamu. Primijetna je otvorena mržnja i ponižavajući tretman prema vjeri vlasnika i urednika tih novina, koji su uglavnom potomci bivših komunista. U ovom kontekstu nemoguće je ne spomenuti nekoliko uvredljivih članaka o islamu, objavljenih u dnevnom listu „Bota sot“. „Bota sot“ je u jednom dužem periodu otvoreno govorila protiv islama, promovisući izgradnju katedrale u centru grada Prištine, čije stanovništvo 99% čine muslimani, i govoreći kako se oni polahko trebaju vratiti „svojim korijenima“, tj.

kršćanstvu. „Bota sot“ je jedina novina koja najveći blagdan muslimana, Bajram, ni na koji način ne obilježi u svojim izdanjima.

U ovoj antimuslimanskoj kampanji nimalo ne zaostaje ni list „Koha ditore“², koji redovno na senzacionalistički način nastoji predstaviti islam u negativnom kontekstu. Ove novine su prednjačile u iznošenju neistina i lažnih iskaza predstavnika Islamske zajednice Kosova prilikom njihove inicijative o uvođenju vjeronauke u školama.

Literatura

1. Ahmed, I. (1999). *Hafiz Ali Korča, Jetadhevepra*. Shkup
2. Andrew, B., Environmental ethic: <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-environmental/>, pristup: 11.11.2018. godine
3. Feti, M. (1995). *Literatura islame shqiptare jashtë Shqipërisë londineze pas luftës së dytë botërore, Feja, kultura dhe tradita islame ndër shqiptarët*. Prishtinë: Kryesia e bashkësisë islame të Kosovës
4. Filipović, N.(1998). *Didaktika 1*. 3. Izd. Sarajevo: Svjetlost
5. Grgin, T., (1997) *Edukacijska psihologija*, Jastrebarsko: Naklada Slap
6. Hoxha, H. (2005) *Fillimet e shtypit islam në Kosovë dhe zhvillimi*. Prishtinë Kryesia e bashkësisë islame te Kosovës, Shtypi Islam dje, sot dhe nesër
7. Nato bombardovanje SR Jugoslavije: <http://sh.wikipedia.org/wiki>: pristup: 24.2. 2015.godine
8. Nexhat, I., *Medreseja, digë e identitetit fetardhe-kombëtar gjatë historisë*: <http://www.zeriislam.com/artikulli.php?id=2490&h=medrese+prizrena> , pristup: 24.2.2015. godine
9. Sabri, B (2005) *E ardhmja e shtypit islam*, Kryesia e Bashkësisë Islame të Kosovës, *Shtypi islam dje, sot dhe nesër*, Prishtinë.
10. Stevanović, M. (2003). *Didaktika*. Rijeka: Digital Point Terhat

2 Na web-stranicama ima veliki broj tekstova lista „Koha ditore“ koji otvoreno govore protiv vjere, ne birajući riječi uvrede i poniživanja.